

До спеціалізованої вченої ради Д 26.062.16

Національного авіаційного університету

ВІДГУК

офіційного опонента доктора юридичних наук, Заслуженого юриста України Смоковича Михайла Івановича на дисертацію Проскури Ганни Миколаївни «Адміністративно-правові засади реалізації права людини на доступ до екологічної інформації в Україні», поданої на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право

Актуальність теми дослідження. Тема дисертаційної роботи Проскури Г.М. без всяких сумнівів є актуальною та своєчасною, оскільки в ній формулюються нові результати, розвиваються та доповнюються вже відомі наукові здобутки та напрацювання з теоретичних та практичних питань адміністративно-правових засад реалізації права людини на доступ до екологічної інформації в Україні.

Проблема доступу до екологічної інформації перебуває в центрі уваги українського суспільства і держави. За наявності повної та достовірної екологічної інформації людина може реалізувати свої поточні екологічні права, такі як право на здорове оточуюче середовище, на екологічну безпеку тощо. В Україні право на доступ до екологічної інформації досить часто ігнорується. Особливого значення ефективна реалізація доступу людини до екологічної інформації набуває в зв'язку з розвитком інтелектуальних технологій, штучного інтелекту та інформаційною війною. Все це зумовлює питання про необхідність постійного динамічного вдосконалення механізму реалізації права людини на доступ до екологічної інформації.

122
12.02.2021

Значний вплив на реалізацію права людини на доступу до екологічної інформації справили такі фактори як спадок правових підходів Радянського Союзу; євроінтеграція України; адміністративно-правова реформа; інформаційні світові процеси; Орхуські процеси. В останні роки спостерігаються суттєві зміни та прогрес як в законодавстві, так і в практиці забезпечення та реалізації права людини на екологічну інформацію України. Але залишається багато проблем у сфері забезпечення доступу до екологічної інформації, серед яких відсутність механізму реалізації та декларативність правових норм, нігілізм та складність реалізації права на інформацію, корумпованість владних структур тощо.

Негативний вплив на ефективність механізму реалізації права людини на доступ до екологічної інформації полягає і в тому, що наслідки виявляються в усіх без винятку сферах суспільного життя. Це, в свою чергу, підриває довіру громадян до держави та державних органів, ускладнює процес запобігання екологічним катастрофам та процес забезпечення екологічної безпеки, процес забезпечення належного стану довкілля, ставить під сумнів можливість гарантування державою законності і правопорядку.

Забезпечення екологічної безпеки та збереження належного стану навколишнього середовища продовжують залишатися першочерговим завдання держави та суспільства.

Актуальності обраній Проскурою Г.М. темі додають результати моніторингу стану навколишнього середовища на територіях, де введуться збройні конфлікти. Зокрема офіційно опубліковані дані вимірювань Сіверсько-Донецького басейнового управління щодо якості води, дані отримані з автоматизованих постів спостережень за якістю повітря та води. Також офіційно оприлюднений облік повідомлень про порушення роботи потенційно небезпечних об'єктів та об'єктів критичної інфраструктури.

Вказане визначає необхідність проведення комплексного дослідження адміністративно-правових засад реалізації права людини на доступ до

екологічної інформації в Україні. Виходячи з цього, дисертаційна робота Проскури Г.М. присвячена вирішенню наукового завдання, що полягає у визначенні сутності та змісту адміністративно-правових засад реалізації права людини на доступ до екологічної інформації в Україні, обґрунтуванні на основі проведеного історико-правового, теоретико-правового аналізів пропозицій щодо вдосконалення чинного інформаційного законодавства. Отже, наукова робота Проскури Г.М. є актуальною і значимою для науки і практики.

Ступінь обґрунтованості і достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Належний ступінь обґрунтованості результатів дослідження зумовлено використанням значного обсягу теоретичних, нормативних джерел та емпіричних матеріалів. Узагальнений в роботі теоретичний та нормативний матеріал аналізується з використанням необхідного методологічного апарату. Методологічною основою дослідження стали сучасні загальні та спеціальні методи наукового пізнання. В роботі вдало використані такі методи пізнання як діалектичний, системний, формально-юридичний, структурно-функціональний, юридичної компаративістики, систематизації, правового моделювання тощо. Їх застосування визначило логічну побудову дисертації та дозволило послідовно й науково реалізувати мету і задачі, сформульовані у дослідженні. Задачі визначені відповідно до мети та зумовлені об'єктом і предметом дослідження.

Структура роботи сприяє досягненню поставленої мети та виконанню поставлених задач. Достовірність і обґрунтованість результатів дисертації підтверджується використанням досліджень провідних науковців з філософії, загальної теорії та історії права, інформаційного, екологічного та інших галузей права, що дало змогу авторці всебічно розглянути особливості адміністративно-правових засад реалізації права людини на доступ до екологічної інформації в Україні. При виконанні дисертації опрацьовано

достатньо наукових та нормативних джерел (246 найменувань). Винесені на захист положення характеризують роботу як комплексне монографічне дисертаційне дослідження, яке виконане дисертанткою особисто.

Наукова новизна одержаних результатів. Наукова новизна результатів наукового дослідження, наукових оцінок, пропозицій і рекомендацій, теоретичних узагальнень та висновків, які складають основний зміст дисертації Проскури Г.М., значною мірою зумовлюється актуальністю дослідження та обраним напрямом і полягає в тому, що представлена дисертація є одним із перших у вітчизняній науці інформаційного права комплексним дослідженням екологічних та інформаційних аспектів права людини на доступ до екологічної інформації. В дисертації Проскури Г.М. на засадах врахування моделюючої ролі підходу, що передбачає поєднання системного аналізу і діалектики, визначено сутність та розкрито зміст адміністративно-правових засад реалізації права людини на доступ до екологічної інформації. Також, присвячена достатня увага історичним передумовам розвитку, етапам становлення та перспективам вдосконалення права людини на доступ до екологічної інформації. Авторка пропонує шляхи і напрямки вирішення проблеми вдосконалення адміністративно-правового регулювання відносин щодо забезпечення та реалізації права людини на екологічну інформацію. У дисертаційній роботі запропонована авторська позиція щодо розв'язання конкретних правових проблем, пов'язаних з визначенням сутності та змісту адміністративно-правових засад реалізації права людини на доступ до екологічної інформації.

У дисертації висунуто низку положень, нових для теорії та важливих для юридичної практики, з яких на особливу увагу заслуговують такі:

– доведено вплив таких процесів на реалізацію права на екологічну інформацію в Україні: спадок правових підходів Радянського Союзу; євроінтеграція України; адміністративно-правова реформа; інформаційні світові процеси; Орхуські процеси. В останні роки можна побачити суттєві

зміни та прогрес як в законодавстві, так і в практиці забезпечення та реалізації права людини на екологічну інформацію України. Проте, залишається багато проблем у сфері забезпечення доступу до екологічної інформації, серед яких: відсутність механізму реалізації та декларативність правових норм, нігілізм та складність реалізації права на інформацію, корумпованість владних структур (с. 85);

– обґрунтовано роль громадськості у забезпеченні реалізації права на екологічну інформацію. Громадські об'єднання ініціюють підвищення рівня екологічної освіти, піднімають складні екологічні питання на загальне обговорення, проводять опитування та анкетування щодо екологічних питань, ведуть громадський контроль за діяльністю владних органів, вносять пропозиції щодо впровадження інноваційних процесів, розробляють та видають аналітичні матеріали та звіти щодо стану довкілля, проводять акції та марші, які привертають увагу до проблем довкілля засобів масової інформації та населення України. Громадські організації виступають посередниками між органами державної влади та населенням. Недоліком в роботі громадськості є те, що певні громадські організації при постійній взаємодії з відповідними органами державної влади можуть лобювати інтереси окремих політичних сил (с. 109);

– визначено етапи розвитку права на екологічну інформацію в міжнародному полі: Перший попередній етап (до 1755 року); Другий попередній етап (1755 – 1950 роки); Перший етап (1950 – 1990 роки); Другий етап (1990 роки по 1998). Третій етап (з 1998 року по 2010). Четвертий етап (з 2010-х років). Виділені такі етапи розвитку права на екологічну інформацію на території сучасної України: Попередній етап до створення СРСР (до 1922 року); Перший етап (з 1922 року – до 1986 року); Другий етап (з 1986 року до 1991 року); Третій етап (з 1991 року до 1999 року); Четвертий етап (з 1999 року до 2014 року); П'ятий етап (з 2014 року) (с. 33, 53);

– визначено види екологічної інформації: безумовно необхідна

екологічна інформація, суспільно важлива екологічна інформація та загальна екологічна інформація (с. 80);

– запропоновано створення та забезпечення чітко визначеної, послідовної, прозорої людиноорієнтованої системи взаємодіючих суб'єктів (с. 175). Застосування такого підходу дозволило Проскурі Г.М.: а) розкрити значення системи адміністративно правового механізму реалізації права людини на екологічну інформацію; б) розкрити перспективи розвитку адміністративно правового механізму реалізації права людини на екологічну інформацію; в) визначити, що система українського законодавства в сфері доступу до екологічної інформації є надзвичайно розгалуженою;

– обґрунтовано необхідність запровадження посади Інформаційного комісара в Україні (с. 95-96).

Висновки, пропозиції і рекомендації, що характеризуються науковою новизною або практичною значущістю, достатньо повно і точно окреслені у вступі до роботи, відображені в розділах її основної частини, та у висновках.

Наукове та практичне значення роботи. Аналіз змісту дисертації свідчить що вона є самостійною, завершеною, аргументованою, комплексною роботою це дозволяє констатувати високий науково-теоретичний та прикладний рівень проведеного дослідження. Структура і зміст роботи вказують на цілеспрямованість та комплексний характер дослідження. Це дало можливість авторці обґрунтувати низку нових положень, які мають важливе значення для правової науки та практики.

Зокрема, положення, висновки і пропозиції, викладені у дисертації, розширюють і поглиблюють існуючі уявлення про сутність адміністративно-правових засад реалізації права людини на доступ до екологічної інформації в Україні, відображають авторську позицію у розв'язанні конкретних правових проблем в означеній сфері.

Дисертація характеризується як науковою, так і практичною вагомістю. Основні висновки та рекомендації, запропоновані у роботі можуть бути

використані: при розробці нових, кодифікації та вдосконалення чинних нормативно-правових актів, що сприятиме вдосконаленню правового регулювання права людини на доступ до екологічної інформації; при реалізації правових норм, що дасть можливість оптимізувати практичну діяльність суб'єктів реалізації права людини на доступ до екологічної інформації; для проведення подальших досліджень проблемних питань удосконалення адміністративно-правового регулювання відносин в визначеній сфері; при викладанні та підготовці підручників та навчальних посібників з дисциплін «Екологічне право України», «Інформаційне право», «Міжнародне право».

Повнота викладення матеріалів висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані в дисертації, досить повно викладено у десятих наукових працях, з яких сім статей опубліковано у наукових фахових виданнях України, включених до міжнародних науково-метричних баз, два розділа у міжнародних колективних монографіях, а також сім публікацій за матеріалами міжнародних наукових конференцій.

Автореферат дисертації відповідає її змісту та повністю відображає основні положення і результати дослідження. Дисертацію та автореферат оформлено відповідно до встановлених МОН України вимог.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації.

1. У підрозділі 3.3 авторка досліджує напрямки вдосконалення адміністративно-правового механізму реалізації права людини на доступ до екологічної інформації в Україні. Слід відмітити, що Проскура Г.М. слушно наголошує на необхідності створення та забезпечення чітко визначеної, послідовної, прозорої людиноорієнтованої системи взаємодіючих суб'єктів. Але при цьому, на нашу думку, не досить повно врахована специфіка забезпечення приватних інтересів окремої особи та інформаційної безпеки держави в досліджуваній сфері. Таким чином, ми констатуємо, що сьогодні в

юридичній науці недостатньо повно досліджений феномен забезпечення суспільного інтересу та національної безпеки. На жаль, у дисертаційній роботі таке дослідження не проведене.

2. В дисертаційній роботі авторка зазначає, що до основних особливостей та ознак екологічної інформації належать: міжнародне значення такої інформації; така інформація стосується кожної людини; відкритість, вичерпність та достовірність; вона має бути відображена на матеріальних носіях; правовий режим екологічної інформації закріплений на законодавчому рівні; суспільно-важливе значення; своєчасність екологічної інформації та адекватне трактування екологічної інформації.

Але ми вважаємо, що в даному випадку такий перелік особливостей та ознак екологічної інформації є неповним. В ньому не враховані ті особливості екологічної інформації, які мають бути забезпечені безпосередньо державними органами. Зокрема, це стосується обов'язку держави забезпечувати захист усіх суб'єктів права на екологічну інформацію.

На нашу думку, особливу увагу слід було б зосередити саме на захисті правовідносин, які виникають у зв'язку з порушенням права на інформацію.

3. Проскура Г.М. розглядає питання інституційно-правового забезпечення права людини на доступ до екологічної інформації та його реалізації. В цілому, ми підтримуємо позицію авторки. В той же час відмічаємо, що її зауваження щодо неефективності системи державного нагляду у сфері дотримання законодавства про охорону навколишнього середовища недостатньо обгрунтовані. Авторка вказує, що рівень санкцій та покарань не забезпечує належного рівня захисту навколишнього природного середовища (с. 103). Але із тексту дисертації не уявляється можливим зрозуміти, що конкретно пропонує Проскура Г.М. для оптимізації законодавства.

4. У дисертаційній роботі детально розглянуті особливості захисту права людини на доступ до екологічної інформації в Україні. На захист

виносяться авторські пропозиції щодо удосконалення норм інформаційного законодавства. Слід особливо наголосити на тому, що науково-технічний прогрес та європейські інтеграційні процеси обумовлюють нові форми та методи забезпечення прав людини в інформаційній сфері. Великого значення набуває позов *actio popularis* «в інтересах правопорядку». Впровадження його в судову систему України є важливим кроком в імплементаційних процесах. Проте слід було б приділити більше уваги цьому питанню. Воно є надзвичайно важливим і потребує додаткового обґрунтування.

5. Проскура Г.М. на основі проведеного аналізу законодавства України, визначає такі види екологічної інформації: безумовно необхідну екологічну інформацію, суспільно важливу екологічну інформацію та загальну екологічну інформацію (с. 70). Не дивлячись на те, що ми вважаємо такий поділ позитивним внеском в науку інформаційного та екологічного права, зауважуємо, що у цьому видовому поділі відсутня системоутворююча ознака. Авторці слід додатково пояснити, який критерій покладено в побудову такої системи. А також бажано більш широко розкрити зміст кожного виду інформації та існуючі зв'язки між окремими складовими такої системи.

Проте, необхідно зазначити, що вказані зауваження, насамперед, характеризують складність проблеми, що досліджується, вони здебільшого мають дискусійний характер, а наведені критичні зауваження та рекомендації в цілому не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження.

Дисертаційне дослідження «Адміністративно-правові засади реалізації права людини на доступ до екологічної інформації в Україні» є самостійною завершеною науково-дослідною працею, в якій отримані нові науково обґрунтовані результати, що представляють собою низку нових для адміністративно-правової доктрини положень та рекомендацій щодо удосконалення нормативних засад у сфері захисту екологічної інформації в Україні.

Автореферат дисертації відображає зміст основних положень дисертації і за своєю актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, достовірністю, науковою і практичною значущістю отриманих результатів, повнотою їх викладення в опублікованих дисертанткою наукових працях, а також за оформленням дисертація відповідає вимогам закріплених у п. п. 9, 10, 12-13 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 (із змінами і доповненнями), які висуваються до кандидатських дисертацій, а її автор – Проскура Ганна Миколаївна – на основі публічного захисту заслуговує на присудження їй наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право.

**Голова Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного суду,
суддя, доктор юридичних наук**

М.І. Смокович

